

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ НА ДИНАМІКУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ

Резюме. У статті виокремлено та проаналізовано ключові чинники, що формуватимуть майбутнє світового ринку телекомунікацій з огляду на існуючу глобальну фінансово-економічну кризу та досвід фінансових криз 1997-1999рр. і 2000р. Відслідковано перші наслідки економічної рецесії для світових операторів і провайдерів телекомунікаційних послуг, а також виробників телекомунікаційного обладнання.

The summary. The key trends, that will be shaping the future of the world telecommunications market are emphasized and analyzed in the paper, taking into account the current global financial crisis and the experience of the previous financial crises of 1997-1999 and 2000. The first effects of the economic recession on the activity of world telecommunications operators and service providers, as well as telecommunications equipment makers, are traced.

Ключові слова: глобальні фінансові кризи, світовий ринок телекомунікацій, інформаційно-комунікаційні технології, мобільний зв'язок, фіксований зв'язок, широкосмуговий зв'язок, Індекс Altimo.

Вступ. У системі сучасних міжнародних економічних відносин індустрія телекомунікацій відіграє стратегічно важливу роль, зокрема, у забезпеченні збалансованого розвитку світової економіки. Так, доходи світового телекомунікаційного ринку у 2006 році склали 1,2 трлн. дол., що відповідає майже 3% валового світового виробництва, а вже у 2007 році доходи зросли до 1,7 трлн. дол. Згідно прогнозів Insight Research Corporation, надходження від телекомунікаційних послуг щорічно зростатимуть на 10,3%, таким чином, досягнувши у 2013 році позначки 2,7 трлн. дол. [1]. У середині 2007 року в світі нараховувалось 2,3 млрд. користувачів послуг мобільного зв'язку, а вже у 2008 їх чисельність зросла до близько 4 млрд. [2, с.17]. Світовий ринок телекомунікацій залишається одним із найбільших працедавців у світі, лише у США близько одного мільйона людей зайняті у сфері телекомунікацій. За даними Світового банку, темпи росту світового ринку телекомунікацій протягом 2001-2007 рр. вдвічі перевищували темпи росту світової економіки в цілому [3].

Ріст об'єму телеком-ринку в поєднанні з динамічними технологічними змінами, розгортання конкуренції та падіння цін на послуги, лібералізація ринку та подальша консолідація його гравців, докорінним чином змінюють характер функціонування сфери телекомунікацій, що робить її дослідження особливо актуальним та цікавим завданням.

Аналіз останніх публікацій. Належне місце у розробці даної проблематики займають праці низки науковців, зокрема, С. Довгого [4, с.20] та Д. Стейнбока [2, с.33], а також дослідження провідних міжнародних організацій, а саме: Міжнародного союзу електрозв'язку [5], Світового банку [3], Світового альянсу з інформаційних технологій та послуг [6] та ін.

Перш за все, необхідно зазначити, що світова індустрія телекомунікацій нерозривно пов'язана із глобальними тенденціями економічного розвитку світової економіки, котра на початку 2008 року увійшла у фазу небувалої досі рецесії. Безпрецедентні події відбулись на світових банківських, фінансових та кредитних ринках, включно з крахом декількох глобальних фінансових інститутів. Криза, що розпочалась з падіння іпотечного сектору США, набула глобального характеру та спричинила загальносвітовий економічний спад. Найбільші світові економічні зони: Європа, США та Японія, офіційно перебувають у стані глибокої рецесії, вперше з 1982 року прогнозується падіння обсягів світової торгівлі у 2009 році [3].

Виклад основного матеріалу. Насамперед слід зауважити, що сучасна індустрія телекомунікацій двічі переживала глобальні фінансові потрясіння. Досвід двох попередніх глобальних фінансових криз, а саме: Азійської фінансової 1997-1999 рр. та кризи «дот-ком» 2000 року показав, що вона може як відкривати необмежені можливості для росту новітніх послуг, технологій, ринків, так і вщент знищити цілу індустрію. І хоча сучасна фінансова криза набула небачених досі масштабів, вважаємо за доцільне перш за все детально проаналізувати реакцію світового телеком-ринку на попередні масштабні фінансові кризи, що дасть змогу більш точно спрогнозувати перспективи її розвитку внаслідок теперішнього економічного спаду.

Азійська фінансова криза 1997-1999 рр. відчутно вплинула на телеком-сектор у регіоні, що основним чином позначилось на падінні темпів підключень нових абонентів протягом 1998-

1999 рр. Проте вони так і не досягли негативних позначок, а в цілому, темпи росту у Азійському регіоні перевищували загальносвітові протягом цього періоду (рис. 1).

Згідно дослідження Світового банку, шість із десяти найбільш прибуткових телекомунікаційних операторів у 2001 році були саме Азійськими. Це є свідченням того, що телеком-сектор регіону зумів відновитися швидше, аніж встиг поринути у рецесію. Важливо зазначити, що необхідність скорочення витрат дала змогу гравцям ринку переорієнтуватись на нові сфери зростання, а саме – переходу від вузько смугових до широко смугових ринків, який відбувся значно швидше на Азійських ринках, аніж на Європейських і Північно-Американських, що меншою мірою постраждали від кризи. Таким чином, фінансова криза створила передумови для реалізації феномену «творчого руйнування» Й.Шумпетера, перебудувавши безперспективні інвестиційні схеми середини 90-их років, спрямовані на розвиток вузько смугових мереж, на користь мереж нового покоління. Республіка Корея, зокрема, зазнала чи не найбільших втрат та спаду економіки, проте зайняла передові позиції за рівнем поширення широкосмугових мереж зв'язку у світі.

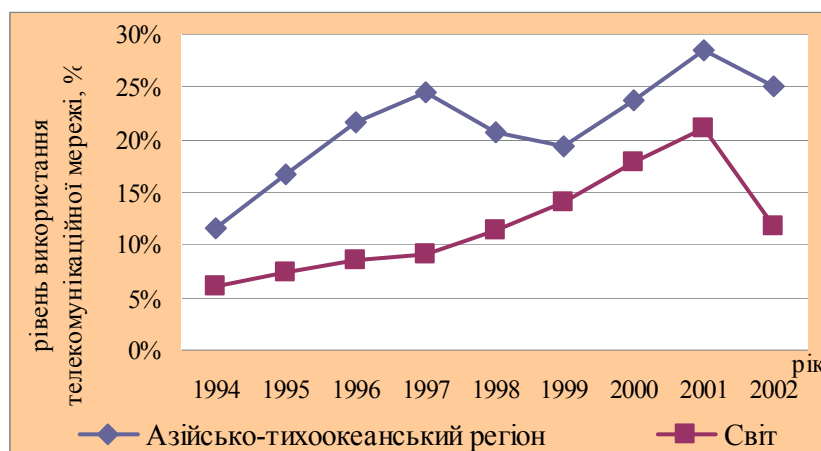

Рис.1. Порівняльна динаміка темпів росту абонентської бази телефонної мережі у Азійсько-тихоокеанському регіоні та світі
Джерело: наведено автором за [3]

Значно більших втрат зазнав світовий ринок телекомунікацій внаслідок кризи «дот-кому» 2000 року, що була спричинена ірраціональними очікуваннями грандіозного зростання сектору Інтернету. Спеціалісти галузі пророкували подвоєння Інтернет-трафіку кожних сто днів, очікувалось, що за першими програмами-приманками, такими як електронна пошта, слідуватимуть наступні, багатофункціональні та зручні у використанні, що прискорять темпи впровадження Інтернету по всьому світу та спричинять ще більше зростання трафіку у мережі. Тоді як Інтернет-компанії активно розробляли нове програмне забезпечення, телеком-компанії взяли за розбудову інфраструктури з високою пропускну здатністю, аби забезпечити безперешкодну передачу прогнозованого об'єму інформаційної навантаження. Гіперзростання вартості акцій Інтернет-компаній та нав'язана ринковими аналітиками інформація про гостру нестачу діапазону частот та їх низької пропускну здатності, спричинила шалений ріст оцінювальної вартості крупних телеком-компаній, котрі в пік Інтернет-буму спрямували свою діяльність на його підтримку.

З огляду на високу довіру інвесторів до даного ринку, телеком-компанії мали вільний доступ до кредитних ресурсів. За оцінками Thomson Financial, протягом 1996-2001 рр. 890 млрд. дол. було представлено банками як синдиговані кредити, 415 млрд. поступило з ринку довгострокових облігацій, 500 млрд. дол. – у вигляді приватного капіталу через емісію акцій на фондовому ринку. Загальна сума витрат на телекомунікаційне обладнання у період з 1997 по 2001 рр. склала понад 4000 млрд. дол. [7]. Окрім того, у галузі розпочалась серія масштабних злиттів і поглинань. Характерна особливість даних угод – їх необґрунтовано висока ціна: у 1998 році WorldCom поглинув МСІ за 40 млн. дол., а АТ&Т придбав ТСІ за 48 млн. дол., у 2000

році Deutsche Telecom поглинув Voicestream за 53 млн. дол. Станом на 2001 рік, чотири з десяти найбільших угод про злиття та поглинання компаній стосувались саме сфери телекомунікацій [7].

В результаті, на противагу гострої нестачі пропускних мереж, сформувався величезний надлишок виробничих потужностей у сфері телекомунікацій, чому послідували банкрутства, значні скорочення робочих місць і різке знецінення цінних паперів телеком-компаній на фондовому ринку. Надлишок потужностей у найбільш капіталомісткій сфері телекомунікацій місяцями перевищував 98%. За оцінками аналітиків, використовувалось лише 1-2% пропускної здатності волоконно-оптичного кабелю, прокладеного між Європою та Пн. Америкою [4, с.21].

За друге півріччя 2001 року процедури банкрутства були розпочаті стосовно 31-го телеком-оператора, сума непогашених ними кредитів становила близько 60 млрд. дол. [4, с.21]. Кредитори зіткнулися з ситуацією, коли ринкова ціна телеком-компаній не складала і десятої частини їх первинної вартості. В цілому, втрати світового телеком-ринку внаслідок кризи «дот-ком» оцінюють у 1 трильйон доларів [7].

Основна причина кризи «дот-комів» і падіння телеком-ринку полягала у тому, що нестача діапазону частот насправді більше була уявною, аніж реальною. Технологічні інновації перетворили нестачу технологій у їх відносний надлишок, що й зумовило фінансову кризу, адже високі ціни на акції телеком-операторів підтримувались саме з огляду на рідкісність частот, якими вони володіли. Тенденція відносного надлишку пропускних мереж збережеться і надалі завдяки безупинному науково-технічному прогресу у сфері зв'язку й удосконаленню систем розподілу спектру частот. У короткостроковій перспективі, дана ситуація може спричинити падіння вартості окремих компаній, зокрема, мобільних операторів, чиї акції відображають економічну вартість діапазону частот, якими вони володіють. Але у довгостроковій перспективі, більша доступність і нижча ціна на частотний ресурс сприятиме поширенню інновацій у галузі та виникненню нових ринкових можливостей.

У цілому, досвід попередніх криз показує, що найменших втрат зазнали компанії зі стабільними грошовими потоками та фінансовими запасами. Минулі кризи відкрили шлях для проривних технологій: широкосмугового зв'язку, Інтернет-пошуку (Google) та Інтернет-телефонії (Skype). Компанія Google була створена у 1998 році, на піку Азійської кризи, а компанія Skype – у 2003 році, на дні краху «дот-комів», проте обидві компанії зуміли закріпити свої позиції на ринку, в той час як їх конкуренти занепадали. Дані компанії зуміли ефективно використати падіння цін у галузі, зокрема, на технології комп'ютерної обробки інформації та частотного ресурсу, запропоновані ними інновації доповнювали широку екосистему телекомунікацій, а не канібалізували її.

Аналітики Міжнародного союзу електрозв'язку та Світового банку прогнозують, що теперішня фінансово-економічна криза буде мати подібний ефект на перспективи розвитку світової індустрії телекомунікацій, що й Азійська та криза «дот-ком» [3; 5]. У деякій мірі, варто очікувати перестановки сил у галузі на користь телеком-компаній з більш збалансованими моделями зростання, стабільними грошовими потоками та значними заощадженнями, адже фінансові негаразди у секторі дають можливість компаніям, які володіють значними готівковими ресурсами, поглинати конкурентів та скуповувати проблемні активи за заниженими цінами. Криза також створить можливості для виходу на ринок нових компаній, що пропонуватимуть проривні технології, особливо у сферах, де відбувається суттєве падіння цін. У кінцевому результаті, криза усуне з поля окремих гравців, проте відновить ринкову активність і дасть змогу новим компаніям вступити у конкурентну боротьбу з новими прогресивними пропозиціями.

Перші наслідки сучасної світової фінансово-економічної кризи вже гостро відчутні на ринку телекомунікацій: зі сторони пропозиції телеком-сектор зазнає значного дефіциту кредитних ресурсів, необхідних для інвестування у розбудову інформаційної інфраструктури, що зумовлено економічною невизначеністю та неготовністю інвесторів вкладати кошти у довготермінові інфраструктурні проекти. Окрім того, банки ставлять суворі вимоги до потенційних позичальників: високі характеристики діяльності на ринку, ґрунтовні бізнес-плани, що передбачають швидке надходження грошових потоків, а також позитивна кредитна історія в минулому. В умовах обмеженого кредитування та значного подорожчання кредитних ресурсів, індустрія відчуває глибоку потребу у альтернативних джерелах фінансування. У

цьому контексті, зростає тиск на уряди держав у забезпеченні підтримки та фінансування Мереж наступного покоління (NGN), будівництво яких вже розпочалось у країнах ЄС. Так, у вересні 2008 р. уряди Італії та Греції оголосили про свої плани субсидіювати будівництво національних мереж нового покоління [5]. За відсутності банківського кредитування, телеком-оператори також активно вивчають можливості залучення проміжного, проектно-цільового, експортного фінансування тощо.

Зі сторони попиту економічний спад у розвинутих країнах зумовить скорочення їх попиту на нові інформаційно-комунікаційні технології. Слабкий долар США, тим часом, активізує експорт продукції галузі зі США до країн, що розвиваються. Як наслідок, завдяки орієнтації гравців ринку на ненасичені ринки країн, що розвиваються, загальна динаміка зростання сектору збережеться до 2011 року. (рис. 2).

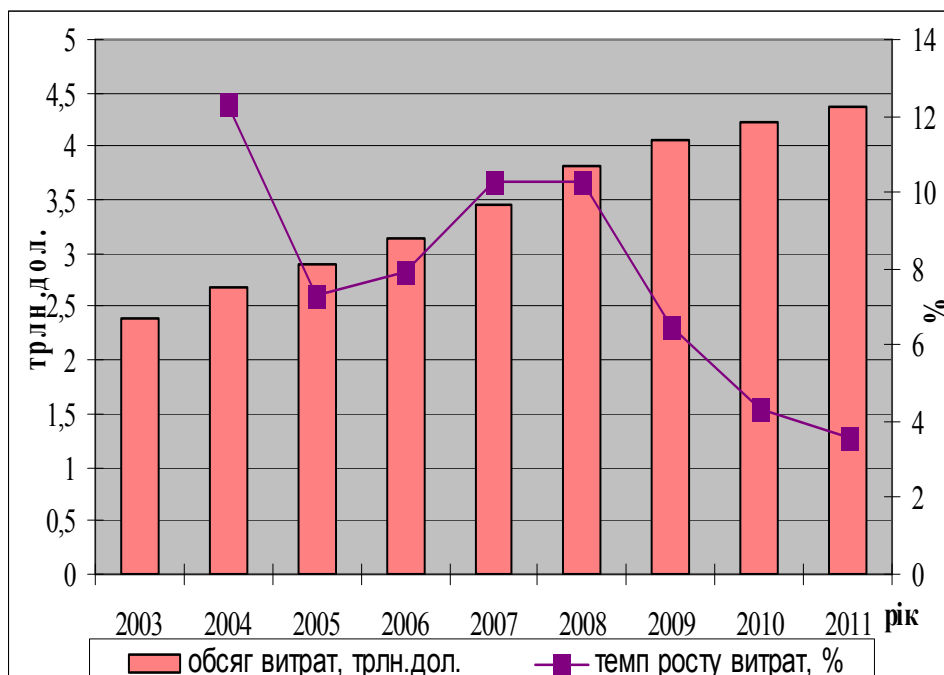

Рис. 2. Динаміка загальносвітових витрат на ІКТ
Джерело: складено автором за [2]

Темпи росту витрат на ІКТ, тим не менше, будуть значно меншими, порівняно з попередніми роками, що викликано сповільненням розвитку найбільших економік світу та скороченням об'ємів їх інвестицій у ІКТ та розвиток. Окрім того, об'єми витрат на ІКТ суттєво варіюють у різних регіонах світу (рис. 3).

За оцінками WITSA, темпи росту витрат уповільняться в усіх регіонах, причому, у багатьох з них – кардинально. З огляду на поступове насичення усіх ринків, спостерігатиметься вирівнювання міжрегіональних відмінностей у темпах росту витрат. Латинську Америку та Східну Європу, яким були притаманні найбільші темпи росту протягом 2003-2007 рр., випередять Азійсько-тихоокеанський регіон (прогнозоване зростання становитиме 10,6 % протягом 2008-2011 рр.) та регіон Близького Сходу (прогнозоване зростання становитиме 11 % протягом 2008-2011 рр.). Країни Північної Америки та Західної Європи продемонстрували найнижчі темпи росту у 2003-2007 рр. (6,2 % та 9,2 % відповідно), та продовжуватимуть зростати повільніше, ніж решта регіонів до 2011 року.

Аналіз витрат на ІКТ у основних галузях економіки свідчить про нерівномірний характер їх розподілу між галузями. Найбільше інвестують у нові інформаційно-комунікаційні технології у секторах телекомунікацій і фінансів. Слід також зауважити, що витрати на ІКТ суттєво відрізняються за структурою їх розподілу між чотирма широкими групами технологій – апаратного забезпечення, програмного забезпечення, ІКТ-послуг та мереж і зв'язку. У цілому,

обсяг і структура витрат на ІКТ відповідає моделям ведення бізнесу у різноманітних галузях. Наприклад, залежність телекомунікаційної галузі від ефективного впровадження та використання сучасних мереж зв'язку та комунікаційних технологій відображається у високому відсотку витрат саме на ці технології.

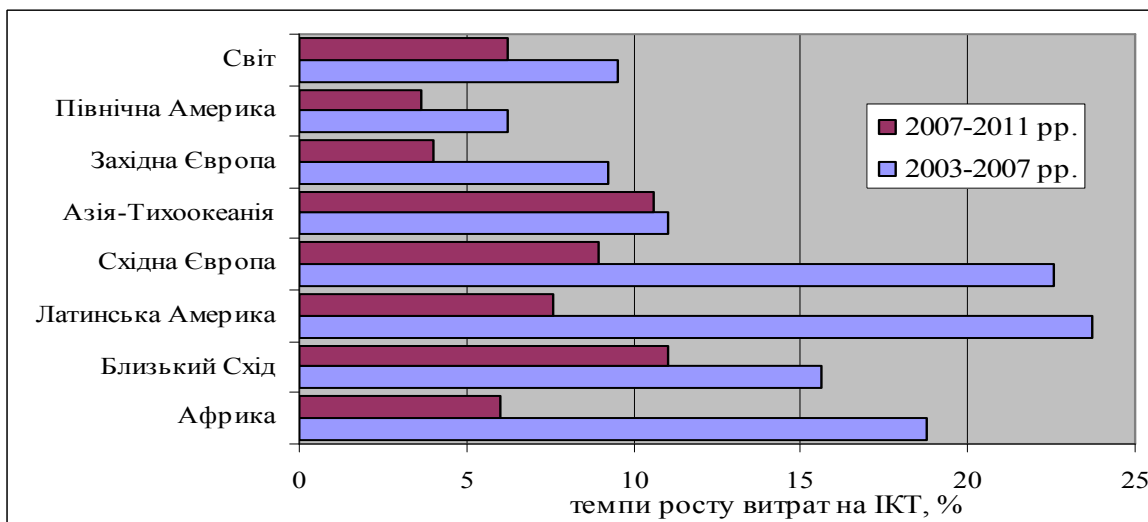

Рис. 3. Динаміка та прогноз темпів росту витрат на ІКТ у регіонах світу
Джерело: наведено автором за [6]

Сегмент фінансових послуг, з іншого боку, потребує постійного впровадження ефективних систем обробки фінансових транзакцій, що пояснює високий рівень витрат на апаратне забезпечення та ІКТ-послуги (рис. 4).

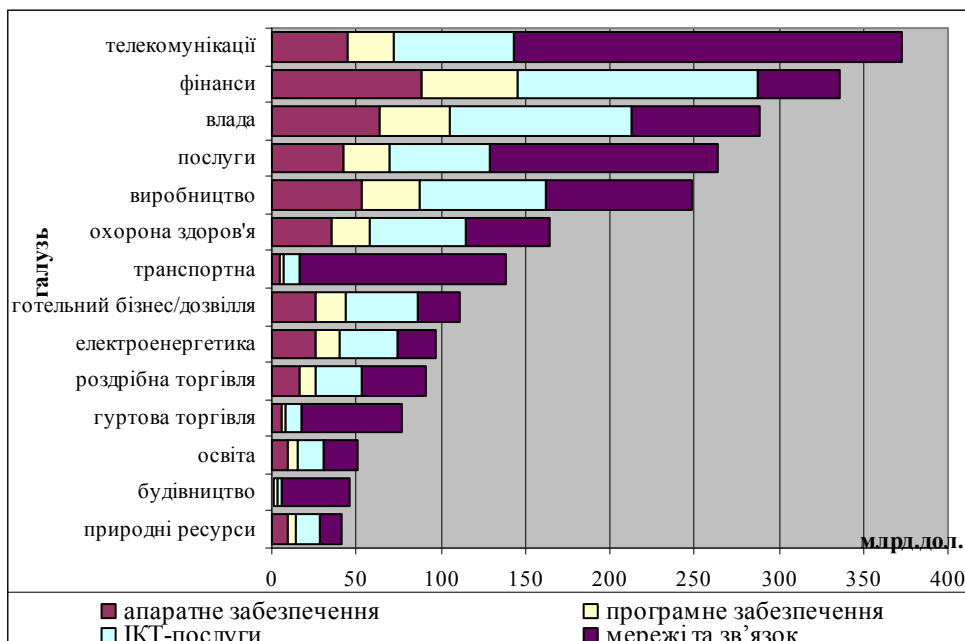

Рис. 4. Витрати на ІКТ у основних галузях світової економіки, 2007 рік
Джерело: наведено автором за [6]

Аналіз обсягів витрат на ІКТ за видами технологій протягом 2003-2008 рр., свідчить про домінування мереж та зв'язку у загальносвітовій структурі витрат (59,10%), наступними за

Світова економіка й міжнародні економічні відносини

обсягом були групи комп'ютерних послуг (21,11%), апаратного (13,19%) та програмного забезпечення (8,71%). З огляду на прогноз WITSA, варто очікувати, що дана тенденція збережеться протягом 2009-2011 рр.: витрати на мережі та зв'язок щорічно зростатимуть на 7,0%, тоді як програмне, апаратне забезпечення та комп'ютерні послуги демонструватимуть помірні темпи росту (6,0%, 4,4% та 5,3% відповідно) (рис. 5).

В умовах економічної невизначеності, користувачі переглядають структуру своїх витрат та відкладають плани щодо підвищення функціональних характеристик своїх гаджетів, зокрема, мобільних телефонів, чим пояснюється прогноз щодо найповільніших темпів росту витрат саме у сегменті апаратного забезпечення. Вже у першому кварталі 2009 р. загальносвітові продажі мобільних телефонів впали на 18%. В цілому, порівняно з результатами 2008 р., протягом 2009 р. очікується падіння продажів на 11,4%.

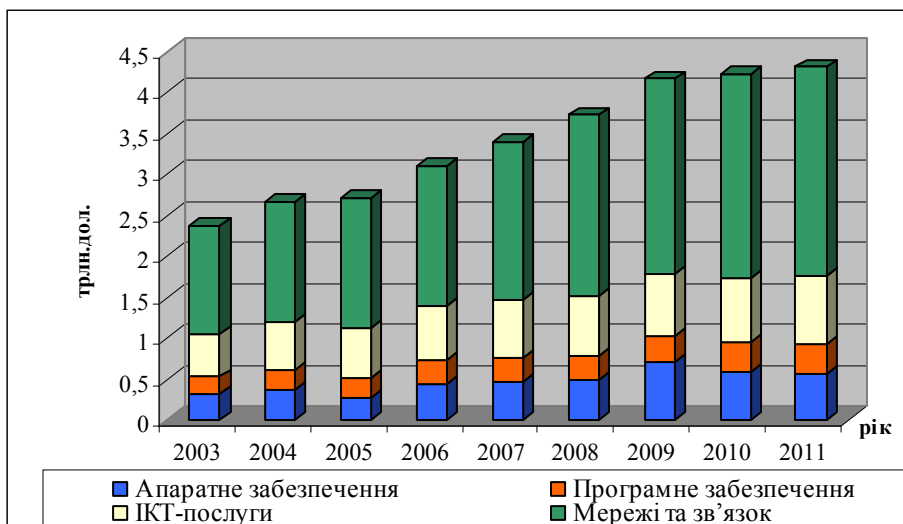

Рис. 5. Динаміка загальносвітових витрат на ІКТ за видами технологій
Джерело: наведено автором за [6]

За даними WITSA, протягом наступних трьох років темп щорічного зростання витрат на ІКТ на споживацькому ринку становитиме 6,4%, що значно нижче від рекордного 11,2% протягом 2003-2007 рр. Темпи росту витрат на ІКТ урядового та бізнес-сегменту також уповільняться з позначки 8,9% протягом 2003-2007 рр. до 6,1% протягом прогнозованого періоду (рис. 6).

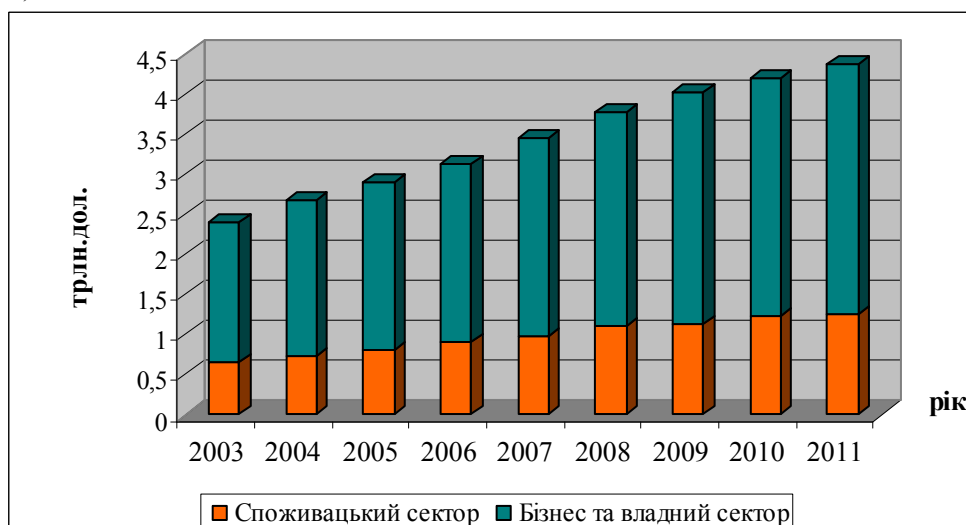

Рис. 6. Динаміка загальносвітових витрат на ІКТ за ключовими сегментами
Джерело: наведено автором за [6]

Спровоковане економічною рецесією падіння попиту на апаратне забезпечення негативно позначилось на результатах діяльності розробників даних технологій. Так, по закінченню першої чверті 2009 р. компанія Nokia задекларувала найнижчі прибутки протягом останніх семи років своєї діяльності: 161 млн. дол., порівняно з 1,58 млрд. дол. за аналогічний період минулого року. Продажі Nokia впали на 27% з позначки 16,77 млрд. дол. за перший квартал 2008 р. до 12,2 млрд. дол. у 2009 р. Очікується, що доля ринку Nokia у 2009 р. знизиться з 39,2% до 37,4% у 2008 р. [8].

Південнокорейські компанії Samsung та LG теж засвідчили падіння прибутків протягом першого кварталу 2009 р. Чисті збитки LG, зокрема, склали 148,5 млн. дол., тоді як за аналогічний період минулого року прибутки компанії становили 312,6 млн. дол. Тим не менше, вже у другому кварталі 2009 р. компанія LG прогнозує зростання продажів своїх мобільних апаратів [8]. З огляду на спадаючий попит на мікросхеми пам'яті та інше електронне обладнання, чисті прибутки Samsung у першому кварталі 2009 р. скоротились на 72%, але продажі мобільних телефонів залишалися відносно стабільними [8]. Аналітики прогнозують, що незважаючи на фінансові негаразди, компанії Samsung та LG збільшать свої частки на ринку завдяки слабким позиціям компаній Motorola та Sony Ericsson.

У першому кварталі 2009 р. збитки компанії Motorola склали 231 млн. дол., що на 37 млн. дол. перевищують суму збитків за аналогічний період минулого року. Продажі Motorola знизились у порівнянні з минулим роком на 28% - з 7,5 млрд. дол. до 5,4 млрд. дол. [8]. У свою чергу, спільне японо-шведське підприємство Sony Ericsson у першому кварталі 2009 р. задекларувало чисті збитки у сумі 386 млн. дол., тоді як прибутки компанії за аналогічний період минулого року склали 173,6 млн. дол. Продажі компанії впали на 36% до показника 2,22 млрд. дол., з 3,53 млрд. дол. у минулому році. Як наслідок, четвертий за величиною світовий виробник мобільних телефонів оголосив про свої наміри скоротити більше 2000 працівників, що становлять близько одну п'яту всіх зайнятих на підприємстві [8].

Виходячи з того, що мережі та зв'язок займають лівову частку у структурі загальносвітових витрат на ІКТ (рис. 5), доцільно розглянути динаміку доходів провайдерів телекомунікаційних послуг в розрізі двох найбільших категорій: фіксований та безпроводний зв'язок. Одна з важливих сучасних тенденцій, що характерна даним видам технологій, полягає у зростаючому попиті на безпроводні послуги, порівняно з фіксованими. Так, загальна сума доходів світових операторів безпроводного зв'язку у 2008 році становила 1 004 494 млн. дол., що відповідало 60,26% загальносвітових доходів телеком-сектору, тоді як доходи операторів фіксованого зв'язку сягнули, відповідно, 662 342 млн. дол. та 39,74% [1]. Згідно прогнозів Insight Research Corp., протягом 2008-2013 рр. доходи провайдерів безпроводних послуг зростуть на 14,4%, тоді як темпи росту доходів постачальників фіксованого зв'язку будуть значно повільнішими – 2,6%.

Загалом, більшість провайдерів фіксованого зв'язку по всьому світу засвідчують втрати абонентів, які повністю відключаються від наземних ліній зв'язку на користь мобільної телефонії. Передові світові телекомунікаційні компанії, такі як BT Group, Vodafone, SK Group, Orange, China Telecom та ін., вбачають перспективи подальшого розвитку галузі у так званій FMC (Fixed-Mobile Convergence), тобто конвергенції (інтеграції) технологій фіксованого та мобільного зв'язку. Мобільні пристрої, які використовують цю технологію, можуть здійснювати мобільні дзвінки, використовуючи стільниковий зв'язок, а в районах дії точок Wi-Fi або безпроводних локальних сіток - реалізовувати голосовий зв'язок за допомогою IP-технологій. Потенційно, технології FMC забезпечать значну економію коштів на комунікації як для бізнесу, так і для окремих користувачів.

У споживацькому секторі попит на FMC варто очікувати, зважаючи на наступні чинники: зростаюча різниця у цінах між мобільним та фіксованим зв'язком; зручність та багатофункціональність мобільних телефонів, відмінна якість зв'язку; все частіше використання мобільних телефонів з «фіксованих» точок, таких як домівки та офіси; тенденція «один мобільний телефон - одна людина». Експерти прогнозують, що пік популярності на FMC спостерігатиметься у тих країнах, де провайдери наземного зв'язку зазнають значних втрат прибутків, які можна буде замінити FMC-технологіями. Згідно прогнозів, FMC протягом наступних п'яти років згенерує більше, ніж 35 мільярдів доларів прибутків провайдерам та виробникам телекомунікаційного обладнання [9].

Не дивлячись на глобальну економічну кризу, оператори мобільної індустрії продемонстрували непогані результати за підсумками 2008 року: споживачі поки не переоцінювали свої витрати на мобільний зв'язок.

Проте динаміка Індексу Altimo, що оцінює інвестиційну привабливість ринків мобільного зв'язку 80-ти країн світу, показує, що інвестори почали знижувати оцінки інвестиційної привабливості мобільних ринків країн із слабкими економіками, сильно залежними від зовнішніх чинників. Навпаки, привабливість великих телекомунікаційних ринків розвинутих економік, а також країн, орієнтованих на експорт сировини, зросла [10].

Східна та Південно-Східна Азія залишаються найбільш привабливими для інвесторів завдяки інтенсивному росту рівнів проникнення, відносно високій прибутковості мобільного зв'язку та багаточисельному населенню. Індонезія, Філіппіни та В'єтнам входять у п'ятірку лідерів Індексу Altimo, телекомунікаційні ринки цих країн володіють значним потенціалом росту у 2009-2011 рр. З огляду на постійний платоспроможний попит, мобільні ринки Китаю та Індії залишаються в десятці найпривабливіших у світі.

Ринки мобільного зв'язку країн СНД збережуть свою інвестиційну привабливість в середньостроковій перспективі. Хоча темпи росту ринків Росії та України - найбільших ринків регіону - починають знижуватися і на них росте конкуренція, мобільні оператори пов'язують їх подальше зростання з розвитком додаткових, неголосових послуг зв'язку.

Сильні економіки нафтовидобувних країн, що розвиваються, забезпечують високий рівень витрат на мобільний зв'язок. Так, ринки Латинської Америки займають високі позиції в рейтингу Індексу Altimo, Мексика та Венесуела, зокрема, є лідерами росту протягом останніх двох років. Така тенденція спостерігається також на прикладі Африки, де Алжир, Ангола та Нігерія демонструють вражаюче зростання у рейтингу. Стабільно-високі позиції займають також країни Близького Сходу, зокрема, Іран, Туреччина та Єгипет.

Привабливість ризикованих інвестицій у такі невеликі чи слабкорозвинуті ринки, як Шрі Ланка, Бангладеш, Південна Корея, а також у більшість Африканських країн, знижується в очікуванні скорочення витрат на мобільний зв'язок у найбідніших країнах під впливом кризи. Тим не менше, оскільки рівень проникнення у цих країнах низький, слід очікувати значного прогресу розвитку мобільних ринків після 2012 р., коли, за прогнозами, макроекономічні фактори повинні створити передумови для виникнення «Африканського буму» (рис. 7).

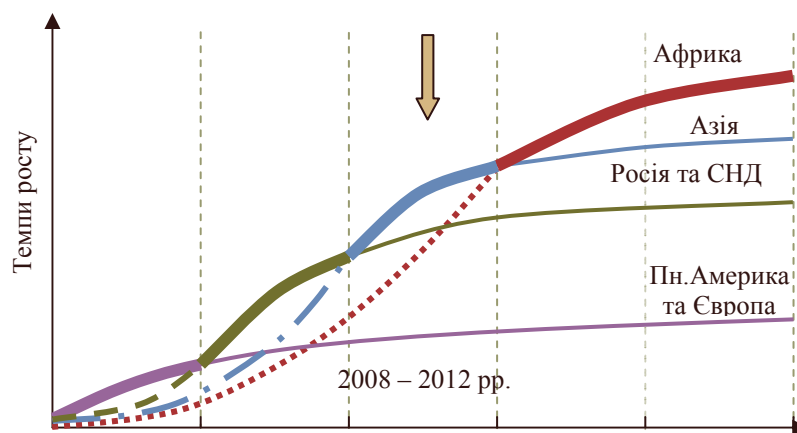

Рис. 7. Динаміка та прогноз Індексу Altimo у ключових регіонах світу
Джерело: наведено автором за [10]

До початку глобальної фінансової кризи, мобільні ринки найбільш розвинених країн Пн. Америки і Європи залишалися аутсайдерами рейтингу, з огляду на насичення ринку мобільним зв'язком, що досягло позначки 90%. Сповільнення економічного росту економік розвинутих країн компенсувалось активним ростом на ринках, що розвивались.

Проте, в контексті сповільнення світової економіки, може зрости інвестиційна привабливість телекомунікаційних ринків розвинених країн з великим населенням,

фундаментально сильними економіками і незначними політичними ризиками, хоча й з меншою прибутковістю і вищою конкуренцією: США, Німеччині, Франції. Останній випуск Індексу Altimo демонструє ріст інвестиційної привабливості мало ризикових мобільних ринків розвинутих і ресурсовидобувних економік в контексті глобальної економічної кризи. Аналітики очікують, що найближчим часом інвестори будуть ще стриманішими в своїх оцінках, і лідерами за привабливістю залишаться крупні, передбачувані ринки, зокрема – обширні ринки Азійських країн, що розвиваються.

Загалом, характерною ознакою сучасного розвитку світового ринку мобільного зв'язку є зростаюче лідерство ринків, що розвиваються, зокрема країн Азійсько-Тихоокеанський регіону. Вже у 2003 році статус найбільшого мобільного ринку у світі за кількістю абонентів відвоював у США Китай. Станом на лютий 2009 року, найбільшим світовим оператором мобільного зв'язку стала китайська компанія China Mobile з кількістю користувачів у 471 млн., випередивши, таким чином, колишніх лідерів галузі: Vodafone, Telefonica, T-Mobile Orange та ін. [2, с.45]. Загалом, серед 15-ти найбільших мобільних компаній світу, 7 компаній базуються у країнах, що розвиваються, тоді як у 1991 році таких не було взагалі.

Згідно нещодавнього дослідження фонду Altimo, стрімко зростають частки мобільних операторів країн, що розвиваються, в капіталізації світового ринку мобільного зв'язку. Так, на долю Пн. Америки та Зх. Європи, де знаходяться такі гіганти, як AT&T, Vodafone та Telefonica, зараз припадає лише 40% загальної ринкової капіталізації світових телекомунікаційних активів, тоді як решта 60% припадає на ринки, що розвиваються, включаючи країни Азії, Африки, СНД [10]. Частка Китаю, зокрема, становить 14% від загальносвітової капіталізації та швидко наближається до показника США -17%. Вивчаючи підґрунтя лідерського становища Китаю, слід, безумовно, зазначити показник масштабу (величезна кількість населення, близько 1,3 млрд. чол.) та відносна ненасиченість ринку (близько 30%). Окрім того, китайський ринок став новатором у сфері мобільного маркетингу, володіє найбільшим досвідом у просуванні торгових марок за допомогою мобільного зв'язку, а також став одним із піонерів впровадження послуг 3G (2005 рік) [2, с.42].

Під впливом росту рівнів проникнення на ринках Китаю, Індії, В'єтнаму та Філіппін, зростатиме доля операторів цих ринків у капіталізації загальносвітового мобільного ринку. За прогнозами Altimo, до 2013 року капіталізація активів мобільних компаній ринків, що розвиваються, становитиме 70% від загальносвітової капіталізації [10]. Особливо активно розвиватимуться мобільні ринки Південно-Східної Азії, капіталізація яких подвоїться протягом наступних п'яти років.

Підводячи підсумки, проведений аналіз дозволяє виділити наступні ключові чинники, що найбільш ймовірно формуватимуть майбутнє світової індустрії телекомунікацій:

1. падіння показника ARPU (Average Revenue Per User, середній дохід на одного користувача) операторів мобільного зв'язку спричинить загострення конкуренції у секторі. Вирішальною в конкурентній боротьбі стане економія на масштабах, дрібним операторам буде складніше конкурувати зі всесвітньовідомими, а вихід на ринок нових учасників унеможливають грандіозні первинні інвестиції. Як наслідок, варто очікувати нових злиттів і поглинань у галузі, котрі матимуть стратегічно-продуманий характер та будуть реалізовані з метою якісного представлення операторів по всьому світу (горизонтальна інтеграція);

2. в умовах поступового насичення ринку, телеком-оператори змушені запускати нові послуги, що характеризуються високою доданою вартістю. Як результат, слід очікувати інновацій в сфері мобільного сервісу, контент-послуг, масштабного розвитку мобільного маркетингу, мобільного банкінгу, мобільної комерції, мобільного телебачення, мобільного Інтернету тощо. Розвиток нових сегментів ринку зацікавить гравців суміжних індустрій та зумовить наступну хвилю консолідації у галузі: Інтернет-сервісні компанії та виробники апаратного забезпечення змагатимуться між собою за надперспективний ринок послуг мобільного зв'язку шляхом технологічних інновацій та утворення активних альянсів (вертикальна інтеграція);

3. конвергенція раніше незалежних комунікаційних та розважальних послуг: фіксованої та мобільної телефонії, широкопasmового Інтернет-доступу та телебачення, стане визначальним трендом розвитку світової індустрії телекомунікацій.

Використана література

1. The 2009 Telecommunications Industry Review. An Anthology of Market Facts and Forecasts: [Електронний ресурс] // The Insight Research Corporation – 2008. – Режим доступу до журн.: <http://insight-corp.com/reports/review09.asp>.
2. Стейнбок Д. Мобильная революция / Стейнбок Д. – Днепропетровск: «Баланс Бизнес Букс», 2006. – 440 с.
3. What Lessons Can the ICT Sector Learn from the Past Financial Crises? [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн. : http://www.itu.int/osg/csd/emerging_trends/crisis/2.html.
4. Современные телекоммуникации. Технология и экономика. Под общей редакцией С.А.Довгого. – М.: Эко-Трендз, 2003. – 320 с.
5. Confronting Crisis: It's Impact on the ICT Industry [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн. :http://www.itu.int/osg/csd/emerging_trends/crisis/index.html.
6. Digital Planet 2008: [Електронний ресурс] // World Information Technology and Service Alliance – 2008. - Режим доступу до журн.: http://www.witsa.org/KL08/DigitalPlanet2008ExecSummary_cover.pdf.
7. Thomson Financial [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн. : <http://www.thomson.com>
8. Fierce Wireless: The Wireless Industry Daily Tracker [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн. :<http://www.fiercewireless.com>.
9. Fixed Mobile Convergence: Single Phone Solutions for Wireless, Wireline, and VoIP Convergence 2007-2012. The Insight Research Corporation. - October 2007 // <http://www.insight-corp.com/reports/fmc07.asp>.
10. Altimo Foundation. Перемены на мировом рынке мобильной связи [Електронний ресурс] // «Капитализация мирового рынка мобильной связи, 2008-2013» – 2008. Режим доступу до журн. : <http://www.altimofoundation.ru/Media-room/Press-releases/ps220408.21>.